

HISTORISCHE VERENIGING
'OUD STEDE BROEC'



**JAARBOEK
2013**

HISTORISCHE VERENIGING

'OUD STEDE BROEC'



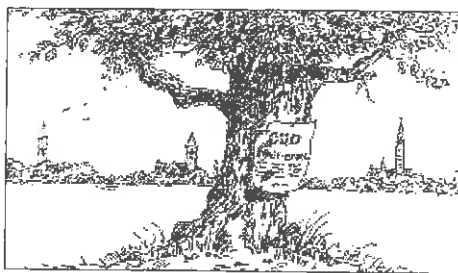
J A A R B O E K 2013

Jaarboek 2013

Een uitgave van de historische vereniging 'Oud Stede Broec'. Het jaarboek is gratis (exclusief portokosten) bij lidmaatschap van de vereniging. Het lidmaatschap over 2013 kost 17,00 € met betaalmachtiging en 18,50 € zonder betaalmachtiging. Losse jaarboeken zijn te verkrijgen bij de secretaris en bij de penningmeester.

De vereniging 'Oud Stede Broec'

postadres : Zuiderdijk 3, 1611 MC, Bovenkarspel.
telefoon nr. : 0228-518279.
e-mail : gnpoelwijk@canaldigitaal.nl.
bankrekening : postbank rekeningnummer: 6042352.
website : www.oudstedebroec.nl.



Bestuur

Wim Kersten (voorzitter)	0228-512447	whmkersten@wxs.nl
Gerard Poelwijk (secretaris)	0228-518279	gnpoelwijk@canaldigitaal.nl
Ria Botman-Dekker (penningmeester)	0228-511501	huizebotman@hotmail.com
Corry Laan-Hofland	0228-515963	tlencHlaan@quicknet.nl
Maartje Windt-Boon	0228-515951	maartjewindtboon@kpnmail.nl
Jan Ettes	0228-323828	ijm.ettes@quicknet.nl
Jos Ligthart	0228-513932	liko@quicknet.nl
Dick Rood	0228-517805	dirkrood@hetnet.nl

Werkgroepen

Archeologie	Frank Pennekamp	0228-513131	fj.pennekamp@quicknet.nl
Archief	Piet Jong	0228-516895	pja.jong@quicknet.nl
Bomen	Eef Visser	0228-563163	visser.evert@gmail.com
	Kees Jong	072-5895909	liajong@hotmail.com
Foto en Film	Ko Smit	06-13652393	ko.smit@quicknet.nl
Genealogie	Evert Grooteman	0228-563137	ea.grooteman@quicknet.nl
Jaarboek	Gonny en Johan Laan	0228-562998	johanlaan@kpnmail.nl
	Corry Laan-Hofland	0228-515963	tlencHlaan@quicknet.nl
	Ans en Klaas Neuvel	0228-513556	ansneuvel@hotmail.com
	Gérard v.d. Nieuwenhuijzen	0228-518115	g.vandenieuwenhuijzen@quicknet.nl
	Lida Schoenmaker-Groot	0228-512008	g.schoenmaker@quicknet.nl
	Jan Windt	0228-515951	janwindt@planet.nl
Foto's bewerken	Sim Laan	06-53117918	sim.laan@quicknet.nl
Land en Pand	Evert Grooteman	0228-563137	ea.grooteman@quicknet.nl
	Gérard v.d. Nieuwenhuijzen	0228-518115	g.vandenieuwenhuijzen@quicknet.nl
Monumenten	Paul Deen	0228-513349	pm.deen@quicknet.nl
Tentoonstellingen en Vergaderingen	Cees Appelman	0228-514097	cees.appelman@gmail.com
	Ria Botman-Dekker	0228-511501	huizebotman@hotmail.com
	Corry Laan-Hofland	0228-515963	tlencHlaan@quicknet.nl
	Johanna Mantel-Boon	0228-514567	kmantel@ziggo.nl
	Ria Reus-Reijn	0228-513717	reus_n@quicknet.nl
	Dick Rood	0228-517805	dirkrood@hetnet.nl
	Maartje Windt-Boon	0228-515951	maartjewindtboon@kpnmail.nl
Website	Jos Ligthart	0228-513932	liko@quicknet.nl
	Gerard Poelwijk	0228-518279	gnpoelwijk@canaldigitaal.nl

Colofon

Copyright: Historische vereniging 'Oud Stede Broec'
Redactie: Lida Schoenmaker-Groot, Gonny en Johan Laan, Ans en Klaas Neuvel, Corrie Laan-Hofland, Gérard van de Nieuwenhuijzen en Jan Windt
Tekeningen: Tini Scholten-Keeman (blz. 1, 2 en 140), Esther Dudink (blz. 53 en 57) en Margret Hof (blz. 5)
Lay-Out: Jan Windt, Gérard van de Nieuwenhuijzen en Johan Laan
Foto voorkant: Dorpsgezicht nabij de Ned. Herv. kerk te Grootebroek, ca. 1915. Rechts het café Het Wapen van Grootebroek' (collectie Martin Boon)
Drukwerk: Rosier Communicatie te Grootebroek
ISSN: 1388-543X

Niets uit dit jaarboek mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt, op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van het bestuur van 'Oud Stede Broec'.

Inhoud

Voorwoord.....	Wim Kersten.....	4
Agenda.....	Jan Windt.....	4
Kroniek 1913.....	Gérard van de Nieuwenhuijzen.....	5
Verslag van de toestand van Bovenkarspel over het jaar 1913.....	Evert Grooteman.....	19
Was jij maar in Lutjebroek gebleven.....	Peter Ruitenber.....	24
Landarbeidersbond St. Deusededit, afdeling Grootebroek, 1945-1955.....	Lida Schoenmaker-Groot.....	25
Bestuur van 'Oud Stede Broec'.....	Wim Kersten.....	29
Kruidenier Ligthart te Lutjebroek.....	Lida Schoenmaker-Groot.....	30
Dorpsweg van Grootebroek rond 1929.....	Jan Windt.....	35
Viering 600 jaar Stede Broec.....	Johan Laan.....	36
'Kuren' in sanatorium Caesarea.....	Jan Rood.....	52
Mijn shirt van Union.....	Herman van Wolferen.....	59
Klaas Neuvel, 35 jaar gemeenteraadslid te Grootebroek.....	Klaas Neuvel.....	60
Het ontstaan van park De Woid te Lutjebroek.....	Jan Ootes.....	67
Daklozen in 1784.....	Evert Grooteman.....	72
De geschiedenis van het volleybal in Stede Broec.....	Anton Klaassen.....	73
Opa's uitsprake.....	Peter Ruitenber.....	80
Restauratie (scheve) toren van Oude Kerk te Grootebroek.....	Hottem Veenstra.....	81
Viering 500 jaar Broekerhaven in 1949.....	Johan Laan.....	86
Vergeeld, maar niet vergeten in Bovenkarspel.....	Jan Windt.....	95
Archeologische collectie fam. Zwaanenburg.....	Frank Pennekamp.....	96
Rectificaties en aanvullingen.....	Jan Windt.....	97
De Middenstand van Bovenkarspel tussen 1850 en 1950.....	Evert Grooteman.....	98
Kuikensteen of -tegel.....	Frank Pennekamp.....	114
Vergeeld, maar niet vergeten in Grootebroek.....	Jan Windt.....	115
Martelaren van De Streek.....	Joop Buysman.....	116
Dronkaard uit Lutjebroek, 1793.....	Evert Grooteman.....	117
De onteigening van perceel 'De Brouwer', een bijzonder verhaal	Joep Boon.....	118
Vergeeld, maar niet vergeten in Lutjebroek.....	Johan Laan.....	124
Ton van Gulik neemt afscheid van het bestuur van 'Oud Stede Broec'.....	Wim Kersten.....	125
Luistere.....	Peter Ruitenber.....	125
Twee borden van zeldzaam Deens slibversierd aardewerk, 1570-1590.....	Michiel Bartels.....	126
Wie zoit 'r nag.....	Peter Ruitenber.....	127
Evangelisatiegebouw aan de Broekerhavenweg te Bovenkarspel.....	Simon Duys.....	128
De Ned. Herv. kerk te Bovenkarspel, rond 1960.....	Jan Windt.....	130
Vuurstenen dolk.....	Frank Pennekamp.....	131
Het huis Zesstedenweg 227 te Grootebroek.....	Jan Ettes.....	132
Het boek over de Tweede Wereldoorlog in Stede Broec.....	Marloes van Ede.....	134
Religieuzen uit de dorpen van Stede Broec.....	Jan Windt.....	136
Mooie Westfriese werkwoorde die beginne met 'ver'.....	Peter Ruitenber.....	137
Schenkingen in 2013.....	Jan Windt.....	138
Kroniek van Stede Broec 2013.....	Ans Neuvel-Visser.....	140
Ledenlijst.....	Ria Botman.....	158

--ooOoo--

Foto's, films, (notulen)boeken, etc.

'Oud Stede Broec' houdt zich aanbevolen voor schenkingen van (notulen)boeken, tijdschriften, artikelen, foto's, films, video's en voorwerpen, zoals gereedschap of ander materiaal van historische waarde, betreffende Stede Broec en de dorpen Bovenkarspel, Grootebroek en Lutjebroek. Gooi hiervan niets weg. Geef ons minimaal de mogelijkheid om er een kopie of foto van te maken. U krijgt uw origineel snel retour. Laat de vereniging 'Oud Stede Broec', zonder financieel eigenbelang, uw historisch materiaal bewaren voor uw en ons nageslacht. Heeft u iets voor het archief of om te scannen, bel 0228-515951 of neem contact op met een van de bestuursleden of met een lid van de werkgroepen. Uw schenking wordt in het archief van de vereniging opgenomen. Van het in dit archief aanwezige materiaal is een archieflijst beschikbaar bij de archivaris, welke is te zien op onze website onder 'Archief'. De vereniging werkt samen met het Westfries Archief te Hoorn.

Twee borden van zeldzaam Deens slibversierd aardewerk, afkomstig uit Husum (D), in Bovenkarspel (NL) 1570-1590

De Westfriezen zijn in de Nederlandse Gouden Eeuw (1575-1675) bovengemiddeld rijk. De welstand afkomstig van handel en productie, maar ook van veeteelt. Mestkalveren worden in de 16de-17de eeuw op grote schaal geïmporteerd vanuit Jutland (Denemarken) en op de grazige Westfrieze weides vetgemest. Behalve veel historische bronnen waren tot onlangs zelden materiële zaken aangetroffen in de bodem welke op deze handelsbetrekkingen duiden. De archeologische opgraving naast het Postkantoor aan de Hoofdstraat te Bovenkarspel bracht daar verandering in. Hier werden in 2011 in een afvalkuil uit de periode 1570-1590 drie borden, waarvan twee grote fraaie exemplaren, gevonden, welke aanvankelijk niet te plaatsen waren.

Drie borden uit Husum

Meestal komen in West-Friesland met slib gedecoreerd roodbakkerende borden van zogenaamd 'North Holland Slipware' voor. Dit is herkenbaar aan een baksteenrode scherf, de plumpe uitvoering, aan de bovenzijde helder loodglazuur met tinten groen en vooral aan de opvallende witte slibdecor. Deze zijn als het ware met de slagroomsput 'de ringeloor' dik op het leerharde ongebakken bord aangebracht. Dit is opmerkelijker was de vondst van deze drie borden, verzameld in een kuil. Deze vorm en decoratiewijze was nog niet eerder waargenomen in dit gebied. Betekende dit een nieuw soort importmateriaal?



Deens slibversierd aardewerk uit Husum (1).

Het eerste bord heeft een diameter van 42,6 cm. Indrukwekkend is de robuustheid en kracht van het met veel vaart aangebrachte bloemdecor op de vlag en spiegel van het bord. De ringeloordecoratie is typerend door de zeer dunne sliblaag, waarmee het duidelijk afwijkt van het lokale materiaal. De drie concentrische cirkels van witte slib op rand, overgang vlag naar spiegel en de rand van de spiegel zijn aangebracht voordat het getekende ringeloor slib werd opgezet. De invulling op de vlag is aangebracht door met de ringeloor te tekenen. Gebruikte elementen zijn vier parallelle verticale lijnen die gesloten groene ruiten of ruiten in wafeldecor opdelen. De hoofdvoorstelling bestaat uit drie grote bloemen met grote koppen en kelken, voorzien van twee grote bladeren. Net zoals de dichte ruiten zijn de bloemen geheel of gedeeltelijk voorzien van koperglazuur.

Over de hele vorm is na het aanbrengen van de slib en de groene accenten een helder loodglazuur gelijk

matig verdeeld. Wel is het groen deels opgelost in het loodglazuur, waardoor het vóór het bakken nog is gaan hangen en uitzakte over het bord.

Het tweede bord is iets kleiner en kent ook de concentrische banden. Op de rand van het bord zijn in lichtgroen en donkergroen bladeren getekend. Tussen de bladeren zijn druivenranken en wijnstokken aangebracht, wat een speels effect geeft. Dit is een veel voorkomend element op 'volksaardewerk'; een zinnebeeld van Jezus, die uitlegt aan de mensen dat God de wijnstok is en zij de ranken, Johannes 15, 1-17. Op de rest van het bord staan ook wild getekende bloemen, een soort tulpen. Bijzonder aan dit tweede bord is dat het door het koperglazuur geheel groen is geworden. Het derde bord is incompleet. Omdat de borden vrij gaaf zijn hebben deze mogelijk in een Bovenkarspels huis, door een touw of ijzer draad aan de wand, te pronk gehangen of stonden rechtop op een plank langs de muur.

Herkomst

Identieke borden bleken uit een enkele jaren geleden opgegraven productiestort van het stadje Husum te komen. Husum was tot in de 19de eeuw een deel van zuidelijk Denemarken en ligt sinds 1864 in Noor

Duitsland en vormt een deel van Noord-Friesland. In Husum werden eeuwenlang talloze kalveren ingescheept om in West-Friesland op de grazige weiden te worden vetgemest. De koeien zijn allang geslacht, de keramiek, die mogelijk als presentje of senuis-terij werd meegenomen, is teruggevonden. Bij de Deense onderzoekers wekte deze vondst ook verbazing; het is de verst afgelegene vondst van dit aardewerk tot op heden. Hopelijk worden er in de toekomst meerdere stukken in West-Friesland herkend en gevonden.

Met dank aan: Rikke Kristiansen (Gemeente Kopenhagen, Archeologische Dienst), Jette Linnaa (Moesgard Aarhus, DK) en vooral Frauke Witte (Zuidjütlands Museum, DK)

Michiel Bartels

Literatuur:

Gerritsen, S., 2013. Oude molenresten bij opgraving Hoofdstraat 23-27 te Bovenkarspel, Jaarboek Oud Stede Broec 2012, 117-119.

Gijsbers, W., 1999. Kapitale ossen, de internationale handel in slachtvee in Noordwest-Europa (1330-1750), Hilversum.

Witte, F. 1998. Scherben als Zeugen der Stadtgeschichte, die frühneuzeitliche Töpferei in der Husumer Süderstraße, Haus nr. 11, Beiträge zur Husumer Stadtgeschichte, 6, 1-11.

Witte, F., 2014. (in druk) Bemalte Teller im Garten. Eine Töpferei der Renaissance in Husum. Husum (D)



Deens slibversierd aardewerk uit Husum (2).

--ooOoo--

Wie zoit 'r nag...

't **W**estfries het heël wat mooie woorde en uitdrakkings. Deuze tien worre (bedat) nooit gien meer gebruikt.

Opsteke in de groene herberg - onderweg in de berm uitrusten en/of wat eten en drinken

't Is 'n haan met 'n dubbelde kam - het is een flinke kerel, een durfal

Voor de keur moete - gekeurd moeten worden voor militaire dienst

D'r voor Jan Doedel bai zitte - er voor spek en bonen bijzitten

Met 'n aar z'n kalf ploege - van andermans spullen profiteren

Voor Jantje Stom speule - zich van de domme houden

Ientje z'n heer uitkamme - iemand flink de les lezen

Te hardewinden gaan - hulp zijn bij een bevalling

Reken maar van Jetje - daar kun je zeker van zijn

't Is kakke zonder douwe - het is erg makkelijk

Peter Ruitenberg